

Az iskola, az oktatás egysége és különbözősége

A diák, amikor kilép az iskola kapuján, azt hiszi, hogy befejezte az iskolai életet. Vége. De, mint sok esetben, most is téved. Szülő korában ismét kapcsolatba kerül az iskolával, mert a helyzet szükségszerűen ezt kívánja. Egyébként sem tudna közömbös maradni a gyermeke(i) iskolai életével kapcsolatban. Manapság pedig a gyermek(ek) iskolai élete többsíkú, bonyolult.

A jog adta lehetőségekkel együtt a kötelezettségek is megjelentek. Így például az iskola szabad megválasztásának joga felelősséggel jár. Támpondul szolgál, hogy a törvény meghatározza a lehetőségeket. Ezért fontos a legalapvetőbb idevonatkozó rendelkezéseket megismerni. Természetesen A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényről van szó. Szükséges megismerni a szülőkre, a tanulókra, az iskolára, mint intézményre vonatkozó szabályokat, hiszen jól csak akkor képes dönteni bárki is, ha ezeknek a tényeknek a tudatában van. Csak ennek eredményeként lehet tiszta lelkiismerete a szülőnek, illetve megnyugodhat, hogy felelősséggel döntött, helyesen cselekedett.

Fontos azt is tudatosítani, hogy a nevelési, oktatási intézmények a tanév rendje szerint működnek, az abban foglaltak minden iskolára kötelezőek.

A döntést illetően a szülőnek az a joga, hogy megválaszthatja azt az oktatási intézményt, amelyben óvodai ellátásban részesül, illetve tanulmányait folytatja a gyermeke, nem kis felelősséget jelent. A számára biztosított jog azzal a kötelezettséggel is párosul, hogy a legmegfelelőbb döntést hozza meg, hiszen a gyermeke életbe indulásáról van szó.

Az oktatás lehet jó és jobb, lehet minőségében eltérő, színvonalában különböző. Ha azt is figyelembe vesszük, hogy ma már a gyermekek nemcsak naponta töltenek több időt az iskolában, hanem tizennyolc éves korig tankötelesek, akkor ez is nyomatékösítő érv a legmegfelelőbb intézmény kiválasztása mellett. A megemelt, tizennyolc éves korhatárt a közoktatási törvény 6. §-ának (5) bekezdése határozza meg. E szerint annak a gyermeknek, aki az általános iskola első évfolyamán a tanulmányait az 1998/99. tanévben kezdte meg, illetve ezt követően kezdi meg, tankötelezettsége két évvel meghosszabbodik annak a tanévnek a végéig, amelyben

betölti a tizennyolcadik életévét, illetve tankötelezettsége meghosszabbítható annak a tanévnek a végéig, amelyben betölti a huszadik életévét.

Az utóbbi időben a törvényi szabályozás szintjén kap hangsúlyt az erkölcsi nevelés is, tehát egyértelművé válik: a nevelés minősége nem lehet másodrangú szempont. A törvény szándéka szerint már az általános iskolában felkészül a tanuló a társadalomba való beilleszkedésre. Tehát nem mindegy, milyen iskolába kerül a gyermek. De még nem esett szó az iskola hangulatáról, az ott-tartózkodók közérzetéről, a személyi és tárgyi feltételekről, az intézmény hírnevéről stb. A legpraktikusabb érveket sem lehet figyelmen kívül hagyni, mint például az óvodához, iskolához vezető út biztonsága, távolsága, a forgalom, a levegő tisztasága, az óvodai, iskolai mozgáslehetőségek és egyéb szempontokat.

A közoktatási törvény többek között rendelkezik a közoktatási intézményekről, ezért fontos erről is szót ejteni. A jogszabály meghatározza, hogy melyek a közoktatási intézmények. Ennek megfelelően:

a nevelési intézmények az óvodák;

a nevelési-oktatási intézmények az iskolai végzettséget, szakképesítést igazoló bizonyítvány kiadására jogosult iskolák, továbbá az alapfokú művészetoktatási intézmények és kollégiumok.

Ennek a precíz meghatározásnak jelentősége van, hiszen több olyan intézményt hoznak létre, amelyek iskolai végzettséget, szakképesítést nem igazolnak, illetve ilyen bizonyítvány kiadására nem jogosultak. Amelyik szülő felelősséggel dönt, elkéri és megnézi az intézmény alapító okiratát és működési engedélyét, illetve a nyilvántartásba vétel megtörténtét. Teszi ezt azért, hogy biztonsággal dönthessen, és ne érje később kellemetlen meglepetés.

A szülők lassan ahhoz is hozzá szoknak, de még mindig újdonságként fogadják, hogy különböző szervezetek, intézmények alapítanak és tartanak fenn óvodákat, iskolákat.

A közoktatási törvény meghatározása szerint közoktatási intézményt

- az állam,
- a helyi önkormányzat,
- a helyi kisebbségi önkormányzat,
- a hazánkban nyilvántartásba vett egyházi jogi személy,
- a hazánk területén alapított, itt székhellyel és jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet,
- alapítvány,

- egyesület és más jogi személy, továbbá
- természetes személy alapíthat és tarthat fenn.

Természetes személy attól függően alapíthat és tarthat fenn óvodát és iskolát, ha a tevékenység folytatásának jogát megszerezte. A természetes személy egyéni vállalkozóként alapíthat és tarthat fenn közoktatási intézményt.

Az állami és a helyi önkormányzati óvodák, iskolák

Szükséges az idevonatkozó szabályokat is áttekinteni. Legfontosabb szem előtt tartani, hogy az állam az ingyenes és kötelező általános iskoláról főként a helyi önkormányzati feladatellátás keretében gondoskodik.

Az állami és a helyi önkormányzat a nevelés és az oktatás terén vállalt feladatainak gyakorlása során köteles tiszteletben tartani a szülőknek (gyámnak) azt a jogát, hogy vallási és világnézeti meggyőződésüknek megfelelő oktatásban és nevelésben részesülhessenek a gyermekeik. A szülő ezt a jogát a gyermeke érdekeinek megfelelően gyakorolja oly módon, hogy tiszteletben tartja az ő gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadsághoz való jogát, továbbá véleményét – korától és érettségétől függően – figyelembe veszi.

Az állami és az önkormányzati iskola nem lehet elkötelezett egyetlen vallás vagy világnézet mellett sem. Az állami és a helyi önkormányzati iskola pedagógiai programjában biztosítani kell az ismeretek, a vallás, illetve a világnézeti információk tárgyilagos és többoldalú közvetítését. Az állami és a helyi önkormányzati óvodák és iskolák nevelési, illetve pedagógiai programja, működése, tevékenysége és irányítása a vallási és világnézeti tanítások igazságáról nem foglalhat állást, vallási és világnézeti kérdésekben semlegesnek kell maradnia.

Az iskolában gondoskodni kell az alapvető erkölcsi ismeretek elsajátításáról.

Az állami és a helyi önkormányzati iskolák tananyagában biztosítani kell a vallások erkölcsi és művelődéstörténeti tartalmának tárgyyszerű és elfogulatlan ismertetését [Ktv. 4. § (1)–(4) bek.].

Az állami és a helyi önkormányzati óvodákban, iskolákban lehetővé kell tenni, hogy a gyermek, a tanuló az egyház által szervezett hit- és vallásoktatásban részt vegyen.

A nem helyi önkormányzatok által fenntartott óvodák, iskolák

Az állam megteremtette annak jogi lehetőségét, hogy nem állami, illetve nem önkormányzati óvodák, iskolák, kollégiumok létrejöhessenek, működhessenek. A felsorolt szervezetek – a törvényben meghatározott feltételek megléte, megteremtése, fennállta esetén – alapíthatnak, működtethetnek nevelési, oktatási intézményt. A törvény úgy rendelkezik, hogy az állam az ilyen intézmények alapítására és fenntartására nem köteles.

A nem állami, nem önkormányzati óvodákban, iskolákban a nevelés, az oktatás a törvényben meghatározott, a helyi önkormányzati iskolákban folyó oktatástól, neveléstől eltérő módon folyhat. Ilyen rendelkezés például, hogy az óvoda, iskola vallási, illetve világnézeti tekintetben elkötelezett intézményként is működhethet.

A törvény úgy rendelkezik, hogy az államnak jogi lehetőséget kell teremtenie ahhoz, hogy nem állami, illetve nem helyi önkormányzati óvodák, iskolák és kollégiumok jöhessenek létre. Az állam és a helyi önkormányzat azonban ilyen óvodák, iskolák, kollégiumok alapítására és fenntartására nem köteles.

Az állam a nem állami, nem helyi önkormányzati közoktatási intézmény fenntartója részére a feladatellátáshoz az éves költségvetési törvényben megállapított mértékű *költségvetési támogatást* nyújt. A helyi önkormányzat vagy az állam a költségvetési támogatáshoz *kiegészítő anyagi támogatást* adhat, ha a nem állami, illetve nem önkormányzati közoktatási intézmény állami, illetve helyi önkormányzati feladatot lát el.

Nem jár költségvetési hozzájárulás a fenntartónak – kivéve, ha a fenntartó egyéni vállalkozóként kizárólag iskolát tart fenn - az iskolai rendszerű szakképzés gyakorlati képzésének ellátásához abban az esetben, ha a fenntartó szakképzési hozzájárulásra kötelezett.

Erkölcsei nevelés

A társadalmi viszonyoknak a XX. század utolsó évtizedében bekövetkezett változása elősegítette, hogy az örök emberi értékek, a társadalomban érvényesülő pozitív normák az óvodai nevelés, az iskolai oktatás, nevelés színterén ismét megjelenjenek. Ugyanakkor a mindennapi életviszonyok negatív jelenségei miatt a gyermekek, a tanulók érzelmi, értelmi állapotának egyre fokozódó veszélyeztetettsége is megkívánta, hogy – a közoktatási törvény 1999. évi módosítása következtében – az óvodában, az iskolában az erkölcsi nevelés

szerepet, sőt hangsúlyt kapjon, a pedagógiai tevékenység részévé váljon. A törvény úgy rendelkezik, hogy az óvoda, az iskola, a kollégium felelős a gyermekek, tanulók testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődéséért.

Az erkölcsi fejlődésért való felelősség tartalmi meghatározása sokrétű az általánosságokon túl értékrendet kíván és egyedi – az oktatás keretében szükségszerűen – egyedi megközelítést is kíván.

Az oktatási intézmény kötelessége

Az óvoda, az iskola, a kollégium felelős a gyermek, a tanuló testi, értelmi, érzelmi fejlődéséért, a gyermek- és tanulóközösség kialakulásáért és fejlődéséért. E törekvésnek megfelelően széles körű tevékenységet határoz meg a törvény az intézmények számára. Így:

- a gyermek, a tanuló személyiségének fejlesztésében, képességeinek kibontakoztatásában a pedagógus együttműködik a szülővel,
- a gyermekközösség, a tanulóközösség kialakítása, fejlesztése során a szülők közösségével együttműködve végzi a pedagógus a nevelő-oktató munkáját,
- felkészíti a tanulót a családi életre, a családtervezésre.

A pedagógus kötelessége

A közoktatási törvény a pedagógus kötelességévé teszi, hogy nevelő és oktató tevékenysége körében gondoskodjon

- a gyermek, a tanuló testi épségének megóvásáról, erkölcsi védelméről, személyiségének fejlődéséről, továbbá
- a gyermek, a tanuló életkorának, fejlettségének figyelembevételével elsajátíttassa a közösségi együttműködés magatartási szabályait, és törekedjék annak betartására,
- a gyermekek, a tanulók számára az etikus magatartáshoz szükséges ismereteket átadja.

Ezeket a tömören megfogalmazott követelményeket konkrét tartalommal kell megtölteni. Ezért az iskola pedagógiai programja keretében a nevelési program dolgozza ki a részletes tevékenységi területet [Ktv. 48. § (1) bek.].

A gyermek óvodai, a tanuló iskolai élete

Figyelemre méltó tudományos okfejtések és értékelések szerint helytelen, ha a szülő mindig azt várja el a gyermektől, hogy „tökéletes” legyen. Az örökös önmagát felülmúló teljesítés túlterheli a gyermeket. Nem elsődleges fontosságú és nem szükséges, mert nem az az értékmérő, hogy a gyermek mindig csak ötösre feleljen, minden dolgozata kiváló minősítést kapjon, csak jót lehessen róla hallani. Az egészséges gyermek, tanuló mozog, ugrál, mert vidám és mozgásigénye van. A mindig jó, csendes, példásan viselkedő gyermek beteg – vallják mások. A gyermek gyermeki magatartást tanúsít: fegyelmezésre szorul, szigorral is kell vele bánni.

Mindez nem zárja ki azt, hogy a gyermek eleget tegyen a tanulmányi kötelezettségének, és magatartása ne legyen rosszabb, mint ami tőle telik.

A család mindennapi életét megrontja egy-egy rossz iskolai érdemjegy, vagy olyan bejegyzés az üzenő füzetbe, amit nem várt, és soha sem vár a szülő.

A tanulás viszont kötelező iskolai tevékenység a tanulók számára. Annyira szabályozott ez a kötelesség, hogy még az alkotmány is rendelkezik róla: az alapvető jogok és kötelességek (XII. fejezet) körében előírja, hogy a szülők, a gondviselők kötelesek kiskorú gyermekeik taníttatásáról gondoskodni (70/J §). A közoktatásról szóló törvény úgy rendelkezik, hogy a Magyar Köztársaságban minden gyermek tanköteles [Ktv. 6. § (1) bek.].

Az óvodai élet

A törvény 2003. évi módosítása úgy rendelkezik, hogy az óvoda az az intézmény, amely a gyermeket három éves korától a tankötelezettség kezdetéig neveli. Az óvodai nevelés a gyermek neveléséhez szükséges, a teljes óvodai életet magába foglaló foglalkozások keretében folyik.

Az óvoda a gyermek hároméves korától ellátja a gyermek napközbeni ellátásával összefüggő feladatokat is.

A gyermek abban az évben, amelyben az ötödik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától napi négy órát köteles óvodai nevelésben részt venni.

Az óvodai foglalkozásokat oly módon kell megszervezni, hogy az óvoda a *szülők igényei szerint* eleget tudjon tenni az óvodai neveléssel, a gyermek napközbeni ellátásával összefüggő feladatainak. A törvényben meghatározott óvodai feladatok

ellátásához igénybe vehető heti időkeret ötven óra, amelyet indokolt esetben meg kell növelni a gyermek napközbeni ellátásával összefüggő feladatokhoz szükséges idővel.

A gyermek utoljára abban az évben kezdhet óvodai nevelési évet, amelyben a hetedik életévét betölti. Abban az évben, amelyben a gyermek a hetedik életévét betölti abban az évben kezdhet újabb nevelési évet az óvodában, ha augusztus 31. után született, és a nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság javasolja hogy még a nevelési év végéig maradjon az óvodában. A nevelési tanácsadó vagy a szakértői és rehabilitációs bizottság ilyen javaslatot a szülő kérésére és az óvoda nevelőtestületének egyetértésével tehet. A nevelőtestület egyetértését a nevelési tanácsadó, illetve a szakértői és rehabilitációs bizottság a gyermek, tanuló vizsgálatának megkezdése előtt szerzi be.

Rendelkezik továbbá a törvény arról, hogy a gyermeket elsősorban abba az óvodába kell felvenni, átvenni, amelynek körzetében lakik, illetőleg, ahol a szülője dolgozik. Az óvodai felvételtől, átvételtől az óvoda vezetője dönt. Ha az óvodába jelentkezők száma meghaladja a felvehető gyermekek számát, az óvodavezető, több óvoda esetén az óvoda fenntartója bizottságot szervez, amely javaslatot tesz a felvételre.

Az óvoda köteles felvenni, átvenni azt a gyermeket, aki óvoda-köteles. Abban az esetben veszi fel, illetve veszi át, ha lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye a körzetben található. Ez a kötelező felvételt biztosító óvoda.

A kijelölt óvoda, ha nem látja el a kötelező felvételt biztosító óvoda feladatait, csak helyhiány miatt tagadhatja meg a gyermek felvételét. A kötelező felvételt biztosító óvoda – ha a gyermek betöltötte a harmadik életévét – nem tagadhatja meg a hátrányos helyzetű gyermek, továbbá annak a gyermeknek a felvételét, aki a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény alapján jogosult napközbeni ellátásának igénybevételére, illetve akinek a felvételét a gyámhatóság kezdeményezte.

Az iskolai élet

Minden gyermek tanköteles. Tömör, de egyértelmű mondat. Ezért indokolt megvizsgálni ennek tartalmi követelményeit, feltételeit és körülményeit.

A tanulói jogviszony kezdete

A közoktatási törvény 2003. évi módosítása értelmében a gyermek, ha eléri az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget, legkorábban abban a naptári évben, amelyben a hatodik, legkésőbb amelyben a nyolcadik életévét betölti *tankötelessé válik*.

A gyermek, ha a az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget elérte, abban a naptári évben, amelyben a hatodik életévét május 31. napjáig betölti, megkezdheti a tankötelezettség teljesítését. A szülő kérelmére a gyermek megkezdheti a tankötelezettség teljesítését akkor is, ha a hatodik életévét december 31. napjáig tölti be. A tankötelezettség kezdete annál a gyermeknél eshet a nyolcadik életévre, aki augusztus 31. utáni időpontban született. A tankötelezettség teljesítése a tanév első tanítási napján kezdődik.

A tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a tizennyolcadik életévét betölti. A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható legfeljebb annak a tanévnek a végéig, amelyben a huszadik életévét betölti.

Az iskola igazgatója dönt a tankötelezettség kezdetéről, meghosszabbításáról a törvényben írt feltételek esetén és a törvényben meghatározott módon.

A szülők döntenek abban, hogy gyermekeik a tankötelezettségüket

- *iskolába járással* vagy

- *magántanulóként* teljesítsék.

Ha a gyermek igazgatója vagy a gyámhatóság, illetve a gyermekjóléti szolgálat megítélése szerint a tanulónak hátrányos, hogy tankötelezettségének magántanulóként tegyen eleget vagy az így elkezdett tanulmányok befejezésére nem lehet számítani, köteles erről értesíteni a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes önkormányzat jegyzőjét. A jegyző dönt arról, hogy a tanuló milyen módon teljesítse tankötelezettségét.

A tanulói jogviszony megszűnése után bármelyik, a bizonyítvány kiállítására jogosult iskolában tehető

- *alpműveltségi vizsga*, illetve

- */az érettségi vizsgaszabályzata szerint/ érettségi vizsga*.

Érettségi vizsga tehető a tanulói jogviszony fennállása alatt és a tanulói jogviszony megszűnését követően az érettség vizsgaszabályzatban meghatározott vizsgaközpontban is. Az alpműveltségi vizsgát és az érettségi vizsgát minden esetben a vizsga időpontjában érvényes vizsgakövetelmények szerint kell tenni. Az *érettségi bizonyítvány* középiskolai végzettséget tanúsít, és

- felsőoktatási intézménybe való felvételre, illetve

- */a jogszabály szerinti/ szakképzésbe való bekapcsolódásra, továbbá*

- munkakör betöltésére, tevékenység folytatására *jogosít*.

A felsőoktatási intézmény határozza meg, hogy a felvételhez az érettségi vizsga egyes vizsgatantárgyaiból milyen szintű követelményre épülő vizsgát és vizsgaeredményeket kell teljesíteni. Az érettségi vizsga egyes vizsgatantárgyaiból letett vizsga megismételhető. A felsőoktatási intézmény a felvételi kérelem elbírálásakor a középiskolai tanulmányok során kapott osztályzatokat és a középiskolai versenyeken elért eredményeket – jogszabályban meghatározottak szerint – figyelembe veheti, illetve figyelembe veszi.

Az, aki nem fejezte be az általános iskola nyolcadik évfolyamát, és elmúlt tizenhat éves, a nappali rendszerű iskolai oktatás keretében *felzárkóztató oktatásban* vehet részt. A felzárkóztató oktatás egy vagy két évig */tíz vagy húsz hónapig/* tart.

Ha a tanuló az általános iskola hat évfolyamánál kevesebb évfolyamot fejezett be sikeresen, a *kétéves felzárkóztató oktatás* után alapfokú iskolai végzettség hiányában is megkezdheti tanulmányait az alapfokú iskolai végzettséghez kötött szakképesítés megszerzése céljából, feltéve, hogy a szakképzési évfolyamok számát eggyel megnövelik, és minden szakképzési évfolyamon legalább háromszázötven órában biztosítják az iskolai nevelés-oktatás általános műveltséget megalapozó szakasza követelményeinek az elsajátítását. Az alapfokú iskolai végzettség meglétéhez kötött szakképesítést igazoló bizonyítvány ebben az esetben alapfokú végzettséget is tanúsít.

Ha a tanuló a fentiek szerint nem szerezhethet vagy nem kíván alapfokú iskolai végzettséget szerezni, a *felzárkóztató oktatásban egy évig* tartó szakképzést

előkészítő évfolyam keretében a szakképzésbe történő bekapcsolódáshoz szükséges elméleti és gyakorlati tudáselemeket szerzi meg, és a szakképzési évfolyamon a szakmai és vizsgakövetelményekben meghatározott elméleti és gyakorlati tudáselemek meglétéhez kötött szakképesítés megszerzésére készülhet fel. Az, aki a fentiekben meghatározottak szerint alapfokú iskola végzettséget szerzett, a nappali rendszerű iskolai oktatás keretében megkezdheti tanulmányait a szakképzési évfolyamon a tizedik évfolyam elvégzéséhez kötött szakképesítés megszerzése céljából. Teheti, ha a szakképzési évfolyamok számát egy évvel megnövelik, és a tanuló részére minden szakképzési évfolyamon legalább háromszázötven órában tanítják a nevelés-oktatás általános műveltséget megalapozó szakaszának követelményeit is.